

ตัวอย่างการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
ตามแนวคิดของ แวนแมนแนน (Van Manen, 1990)
กรณีศึกษาที่ 1

ขั้นตอนที่ 1 การย้อนกลับไปสู่ประสบการณ์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยสัมภาษณ์และให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ในช่วงที่ผู้ป่วยอยู่ในภาวะวิกฤต ซึ่งประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สรุปได้ดังต่อไปนี้

ช่วงวิกฤตของผู้ป่วยคือช่วงที่ผู้ป่วยมีอาการหนักมาก สภาพของผู้ป่วยมีอาการตัวแข็งเกร็ง ตาเหลือก มีไข้ตัวร้อนเป็นช่วง ๆ โดยเฉพาะช่วงบ่าย ๆ เหงื่อแตกท่วมตัว ใส่เครื่องช่วยหายใจ แต่ลักษณะการหายใจเหนื่อยหอบ หน้าอกระเพื่อมอย่างชัดเจน แม้จะให้ยาแก้ไอใช้ก็ยังไม่ลด แพทย์ผู้รักษาทำการตรวจวินิจฉัยเพื่อหาสาเหตุของการเกิดโรค โดยการเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ สมอง เจาะเลือดส่งตรวจ เจาะน้ำไขสันหลังส่งตรวจ แต่ไม่พบความผิดปกติ และไม่สามารถบอกสาเหตุของการเกิดโรคได้ ซึ่งแพทย์อธิบายให้ญาติรับรู้และบอกถึงแนวทางการรักษาว่า ไม่มียาที่รักษาอาการของคนไข้ได้โดยตรง เพราะจากการตรวจวินิจฉัยไม่พบรอยโรคหรือความผิดปกติ แต่ให้การรักษา หรือให้ยาตามอาการของผู้ป่วย ผู้ให้ข้อมูลมีความเครียดและทุกข์ใจ สงสารผู้ป่วย ไม่อยากให้ทรมาน ในระยะนี้คนรอบข้าง (ญาติผู้ป่วยเตียงอื่น ๆ) ต่างบอกว่าลักษณะอาการของผู้ป่วยเป็นอาการของคนถูกของ ซึ่งมีผู้ไม่หวังดี ใช้เวทมนต์คาถา เพื่อให้มีอาการเจ็บปวดทุกข์ทรมาน และแนะนำว่าต้องทำพิธีแก้โดยใช้ไสยศาสตร์จึงจะหายได้ ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเครียดและสับสนกับเหตุการณ์ในภาวะวิกฤตครั้งนี้ เพราะโดยส่วนตัวเป็นคนที่ไม่เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ มนต์ดำต่าง ๆ แต่คนส่วนใหญ่ต่างพูดในลักษณะนี้ ประกอบกับในช่วงเดือนที่ผ่านมาผู้ป่วยเคยมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นคนก้าวร้าว ไม่เชื่อฟัง และไม่สนใจครอบครัว ซึ่งต่างไปจากนิสัยโดยปกติ ญาติ ๆ ลงความเห็นว่าเป็นการกระทำทางไสยศาสตร์ จากแฟนเก่าเนื่องจากโกรธที่ผู้ป่วยต้องมาแต่งงานกับคนที่แม่หาให้ ญาติ ๆ จึงได้ให้หมอไสยศาสตร์มาทำพิธีแก้ คนไข้ก็กลับมาเป็นปกติ ผู้ให้ข้อมูลจึงคิดว่าแฟนเก่าของผู้ป่วยยังคงมีความโกรธแค้น จึงได้กระทำให้มีอาการหนักกว่าเดิม และเริ่มให้หมอไสยศาสตร์มาทำพิธีแก้ไขเช่นเดิม แต่หมอมคนแรกไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมดและบอกว่า “ของที่ทำครั้งนี้แรงกว่าครั้งแรก คงหวังให้ถึงตาย เพราะของที่ทำกุมเส้นไข้หมดทั้งร่างแล้ว” หมอไสยศาสตร์ทำการแก้ไขได้เพียงบางส่วน ซึ่งหลังจากทำพิธีผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นบางส่วน คือ เริ่มรู้สึกตัวและขยับแขนขาได้ อาการเกร็งลดลง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลคิดว่าเป็นเพราะผลจากการรักษาทั้งสองด้านคือ การให้ยาของแพทย์ และการแก้ไขของหมอไสยศาสตร์ร่วมกัน ผู้ให้ข้อมูลจึงเริ่มมองหาหมอไสยศาสตร์ที่สามารถทำพิธีรักษาผู้ป่วยต่อไป แต่การทำพิธีแก้ก็นั้นต้องทำกับตัว

ผู้ป่วย ซึ่งยังคงนอนอยู่โรงพยาบาล ดังนั้นหมอผู้ทำพิธีจึงต้องมาที่โรงพยาบาล ซึ่งโดยทั่วไปคนไข้จะเป็นผู้ไปหาหมอและทำพิธีที่บ้านของหมอ หมอส่วนใหญ่จึงปฏิเสธที่จะมาทำการรักษาให้ที่โรงพยาบาล ในที่สุดก็มีหมอที่ยอมมาทำการรักษาให้ที่ตึกผู้ป่วย แต่ต้องการความมิดชิดเป็นส่วนตัวขณะทำพิธีรักษา ซึ่งสภาพของตึกผู้ป่วยที่ผู้ป่วยรับการรักษานั้นเป็นตึกสามัญ ระยะเวลาของเตียงผู้ป่วยห่างกันประมาณครึ่งเมตร และโดยส่วนญาติผู้ป่วยแต่ละเตียงจะมาเยี่ยมผู้ป่วยพร้อมกันหลายคน ทำให้มีผู้คนพลุกพล่าน ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความวิตกกังวลว่าไม่สามารถทำพิธีได้ ซึ่งทางออกคือ บริษัทแพทย์ พยาบาลผู้ดูแลเพื่อขอให้ผู้ป่วยเข้าห้องที่มิดชิดกว่านี้ โดยผู้ให้ข้อมูลคิดจะใช้ห้องนมาซที่ทางโรงพยาบาลจัดไว้สำหรับญาติ แต่ไม่กล้าบอกแพทย์ พยาบาล เพราะกลัวโดนวางมงาย ช่วงนี้ผู้ป่วยเริ่มมีอาการเหนื่อยหอบมากขึ้น มีภาวะช็อกร่วมด้วย ซึ่งหมอไสยศาสตร์บอกว่าหากปล่อยนาน ๆ ไป ไม่แก้ไข สิ่งชั่วร้ายที่อยู่ในร่างผู้ป่วยก็จะค่อย ๆ กินส่วนต่าง ๆ ภายในร่างกายผู้ป่วยไปเรื่อย ๆ อาการก็จะแยลง และตายได้ ผู้ให้ข้อมูลจึงตัดสินใจบอกแพทย์พยาบาลเพื่อขอให้พาผู้ป่วยเข้าห้องนมาซเพื่อให้หมอไสยศาสตร์มาทำพิธีแก้ไข เพราะคิดว่าเป็นความหวังครั้งสุดท้าย หลังจากบริษัทแพทย์ พยาบาลผู้ให้ข้อมูลได้รับอนุญาตให้พาผู้ป่วยเข้าห้องพิเศษแทน เนื่องจากห้องนมาซไม่มีอุปกรณ์การรักษาบางอย่าง เช่น ออกซิเจน วินาทีนั้นผู้ให้ข้อมูลรู้สึกดีใจและมีความหวัง และชื่นชมแพทย์ พยาบาลที่เข้าใจ และช่วยเหลือในการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยเป็นอย่างดี แต่การทำพิธีไม่เต็มเท่าที่ควรเพราะไม่สามารถใช้เทียนได้เนื่องจากมีออกซิเจน หมอไสยศาสตร์ใช้เวลาในการทำพิธีไม่มากนัก และการทำพิธีในครั้งแรกผ่านไปผู้ป่วยยังคงมีอาการคงเดิม ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการให้หมอไสยศาสตร์มาทำพิธีรักษาแต่ละครั้งคือ 1,500 บาท ซึ่งมากเกินไป จึงได้ยุติการรักษาด้วยไสยศาสตร์เอาไว้ รอให้ผู้ป่วยอาการดีขึ้นแล้วพากลับไปรักษาต่อที่บ้าน

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจหาประสบการณ์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกคือ การใช้พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ในการบำบัดเยียวยาผู้ป่วย จึงทำการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับความเชื่อ วิธีการปฏิบัติ ผลของการปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนในการปฏิบัติ (ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ในตาราง 3)

ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนคิดคำหลัก

มีการหล่อหลอมความเข้าใจระหว่างผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัย ถึงการตีความและให้ความหมายตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลตามประสบการณ์ที่ศึกษา โดยสัมภาษณ์เจาะลึกในประเด็นที่

สงสัย หรือไม่กระจ่างชัด เช่น การรับรู้ถึงไสยศาสตร์ หรือ “ถูกของ” ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลคือ การที่มีผู้ไม่หวังดี ใช้เวทมนต์คาถา ในการปลุกเสกสิ่งของหรือสิ่งชั่วร้าย ที่เรียกว่า “ผี” มาสิงในร่างกายผู้ป่วย ทำให้มีอาการแสดงในรูปของอาการป่วย เมื่อนานไปไม่ได้รับการแก้ไข สิ่งชั่วร้ายนั้น อาจจะทำอันตรายจนผู้ป่วยถึงแก่ความตายได้ การรักษาของแพทย์เป็นเพียงการรักษาภายนอก ตามอาการของผู้ป่วย แต่ไม่ได้แก้ไขที่สาเหตุทำให้ผู้ป่วยยังคงมีอาการป่วยอยู่ตลอด แนวทางการ สะท้อนคิดคำหลัก ตามรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน ดังตัวอย่างในตาราง 3

ขั้นตอนที่ 4 การเขียนเรียบเรียง และบรรยายประสบการณ์

ในภาวะวิกฤตของผู้ป่วย นอกจากการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว ระดับความรุนแรงของการเจ็บป่วยจากการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล ทำให้มีการนำการบำบัดเยียวยาตามแนวภูมิปัญญา ตะวันออกโดยการทำพิธีทางไสยศาสตร์มาใช้ ซึ่งผู้มีอิทธิพลต่อการแสวงหาและนำภูมิปัญญา ตะวันออกมาใช้คือบุคคลรอบข้าง

ขั้นตอนที่ 5 คงไว้ซึ่งประสบการณ์ที่เด่นชัด พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาสนับสนุน

ผู้ให้ข้อมูลเชื่อในอำนาจของพระเจ้า เชื่อว่าความเจ็บป่วย และการรักษามาจากพระเจ้า เมื่อเจ็บป่วยเราต้องแสวงหารักษาให้ตรงกับโรคจึงจะหายได้ เมื่อรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันไม่หาย จึงคิดว่าสาเหตุการเจ็บป่วยอาจจะมาจากไสยศาสตร์ ดังนั้นต้องรักษาโดยไสยศาสตร์จึงจะหายได้ จึงได้นำวิธีการรักษาด้วยไสยศาสตร์มาใช้กับผู้ป่วย ประกอบกับการสนับสนุนของคนรอบข้าง ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล เล่าว่า

“คิดว่ามันอาจจะเกิดจากโรคที่หมอเขารักษาไม่ได้ แต่หมอไสยศาสตร์รักษาได้ ต้องทำให้ตรงกับโรคที่เป็น ต้องให้หมอมานำมาทำพิธีแก้ พระเจ้าเขาสอนมาว่าเจ็บป่วยโรคไหนก็ต้องรักษาให้ตรงกับโรค”

ขั้นตอนที่ 6 ทำให้เกิดสมดุลในบริบทที่ศึกษา โดยพิจารณาเนื้อหาแต่ละส่วนและโดยภาพรวม

ผู้ให้ข้อมูลมีความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า ว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ความเจ็บป่วยและความตาย พระเจ้าประทานความเจ็บป่วยมาให้ แต่ก็ทรงประทานยาและการรักษา มาให้ควบคู่กัน แต่เราต้องแสวงหารักษาให้ตรงกับโรค ซึ่งผู้ป่วยอาจจะเจ็บป่วยด้วยสาเหตุทางไสยศาสตร์ แพทย์จึงไม่สามารถรักษาให้หายได้

ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลได้นำการบำบัดเยียวยาด้วยไสยศาสตร์มาให้กับผู้ป่วยควบคู่กับการรักษาของแพทย์ เพราะในภาวะนั้นผู้ป่วยมีอาการหนักยังต้องการรักษาจากแพทย์ร่วมด้วยเนื่องจากมีอาการอ่อนเพลีย หายใจเหนื่อยหอบ หลังจากใช้ภูมิปัญญาตะวันออกผู้ให้ข้อมูลรับรู้ถึงผลการปฏิบัติไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย จึงได้ระงับการใช้ภูมิปัญญาตะวันออกไปชั่วคราว รับประทานยาจากแพทย์แผนปัจจุบันเพื่อให้อาการป่วยทุเลาลง และวางแผนใช้การรักษาด้วยไสยศาสตร์ต่อไปเมื่อผู้ป่วยสามารถกลับไปทำการรักษาที่บ้านได้ เชื่อว่าหากการเจ็บป่วยเกิดจากไสยศาสตร์ก็ต้องทำการแก้ไขโดยเอาสิ่งนั้นออกไปจึงจะหายขาดได้